

rješavanja ekoloških problema Izraela, otvara diskusiju o najnovijim zbivanjima i ekološkim mijenama u bliskoistočnim društvima te komparativnim razlikama u odnosu na zapadnoeuropske zemlje. Pa iako u knjizi nije prisutan sociološki diskurs u interpretaciji, ona je zasigurno zanimljiva i sociolozima koji — baveći se modernizacijskim studijama — u vidokrug svojih istraživanja uključuju ekološke (posebno lokalne) činitelje razvoja.

Nenad Karajić

**MILIEU, Tijdschrift voor
Milieukunde**

**Netherlands Journal of
Environmental Sciences**

Volume 9, 1994/5

Navedeni broj nizozemskog časopisa za environmentalne znanosti posvećen je, kao posebno izdanje, konceptu tzv. »environmentalnog korištenja prostora« (*Environmental Utilisation Space* — EUS), odnosno istraživanju korisnosti i načina korištenja ovog koncepta kao temelja environmentalne politike i uvoda u neka pitanja koja se na tu politiku odnose.

U prvom članku, pod naslovom »Environmentalno korištenje prostora: uvod«, autori, J. B. Opschoor i R. Weterings, najprije analiziraju definiranje značenja EUS-a. Ustvrdjuju kako je u Nizozemskoj koncept »environmentalnog korištenja prostora« 1987. godine prodro iz akademske literature u dokumente politike zaštite i primijenjenih istraživanja okoliša. Autori zatim daju pregled mogućnosti primjene toga koncepta i sažimaju dosadašnje doprinose, a na koncu skiciraju neke pokusne zaključke. Tekst sadrži definiciju kategorije »environmentalnog korištenja prostora« kao dinamičkog sadržaja te pokušaj procjene njegove važnosti unutar koncepta »održivog razvoja«. Autori

se, nadalje, bave pristupima korištenju toga koncepta, uvidima u doprinose drugih koncepta korištenja prostora te, kako sami navode, nekim »provizornim« zaključcima.

Prema mišljenju autora H. Sipsa i suradnika u članku »Environmentalno korištenje prostora i nizozemska environmentalna politika«, koncept EUS-a treba biti doprinos daljnjem razvoju nizozemske environmentalne politike. Njegov glavni poziv je u šansi koju pruža daljnjoj budućoj unutrašnjoj integraciji environmentalne politike i unutrašnjem balansiranju socijalnih i environmentalnih interesa. Koncept, prema mišljenju ovih autora, upućuje na to da treba postaviti granice uništavanju okoliša u odnosu prema ekonomskim i socijalnim mogućnostima razvoja. To, međutim, traži jasno i izravno socijalno odlučivanje. Autori smatraju da je koncept »environmentalnog korištenja prostora«, kako je ovdje definiran, ukorijenjen prije svega u procesu stvaranja odluka i njegove kvalitete negoli u environmentalnim kriterijima. Autori se približe bave razvojem koncepta EUS-a u nizozemskoj environmentalnoj politici te problemima definicije u granicama sadašnje politike. U članku autori nadalje razmatraju prednosti EUS-a te njegove mogućnosti operacionalizacija. Na kraju promišljaju ulogu vlasti i doprinose znanosti u tom konceptu.

Autori, C. J. M. Musters i suradnici, u članku »Mjerenje environmentalnog korištenja prostora: može li se to učiniti?« polaze od pretpostavke da se EUS ne može objektivno mjeriti, ali vjeruju da bi mjerenje moglo biti izvedivo ako smo spremni predano ulagati znanje i stvarati nužno nove političke odluke. Autori predlažu određenu proceduru za vršenje tog mjerenja, a koja bi se sastojala u određivanju onih funkcija okoliša koje pogoduju društvu i definiranju resursa potrebnih da se ispune potrebne funkcije. Procedura treba biti postavljena u demokratski proces tako da bi se mogao proširiti kon-

senzus. Izmjereni EUS učinit će, prema mišljenju autora, mogućom jasniju raspravu o environmentalnim problemima i političkim odlukama. Autori se ovdje posebno bave definicijama EUS-a i odnosnih koncepata socio-environmentalnog sustava: »socio-environmentalni sustav«, »okoliš«, »funkcije okoliša«, »resursi«, »funkcionalna environmentalna jedinica«, »održivi EUS«, »izmjereni EUS«, »izabrani EUS«. Poblizje se ustvrđuju problemi koji se pojavljuju pri mjerenju EUS-a i odluke koje treba donijeti, a predlažu se i procedure za upotrebu »izmjerenog EUS-a«. Članak završava raspravom o naprijed navedenim sadržajima.

U članku »Environmentalno korištenje prostora i vrijednosti procjene« autori R. Weterings i J. B. Opschoor bave se mogućnostima i teškoćama na koje se nailazi u razvijanju značenja EUS-a zbog referentnih vrijednosti environmentalnih indikatora koji se potencijalno mogu upotrijebiti za procjene izvedbe koncepta EUS-a. Nasuprot pozadini novih programa i planova akcije usmjerenih na promoviranje održivog razvoja, sve veći broj vladinih agencija (tj. u Nizozemskoj, Kanadi, Danskoj) i međunarodnih organizacija (OECD, UNEP, Svjetska banka) zainteresiran je za promatranje regija i nacija u uvjetima napretka u reduciranju pretjeranog onečišćenja i upravljanja prirodnim resursima. Sadržaj članka posvećen je i kritičkim razinama EUS-a te »održivim« indikatorima i određivanju granica EUS-a.

Da se EUS može promatrati i kao skup svih kvantificirajućih političkih objekata za (p)održavanje prirodnih resursa i kvalitete okoliša, smatraju autori B. J. E. ten Brink, R. van der Berg i N. D. van Egmond u članku »Environmentalno korištenje prostora i izgled okoliša«. Koncept EUS-a je, prema navodima ovih autora, već oblikovao implicitni dio tekuće politike planiranja okoliša u Nizozemskoj. Postojeći environmentalni objekti utemeljeni su na: znanju o dozama utjecaja, ciljevima

javnoga zdravstva, kontinuitetu ekosustava te ekonomskim funkcijama i ekonomskim cijenama. Kvantitativne razine određene za te objekte ostaju politička pitanja. Unutar granica određenog EUS-a političke se opcije mogu istraživati uz pomoć modela mjernih utjecaja i mjernih cijena kojeg nudi, prema autorima ovoga članka, sustav poticanja odluka »environmentalnog izgleda« (*environmental outlook* – EO). Indikatori EO-a korisni su kao dimenzije kvantitativnog izražavanja EUS-a.

H. J. M. de Vries se u članku »Environmentalno korištenje prostora u svjetskom modelu« bavi značenjem EUS-a kao »korisnom metaforom«. Autor smatra da se dijelovi ovoga prostora mogu spoznati kroz znanost, a da se preostali dijelovi još ne mogu ili se nikada neće moći spoznati u strogo znanstvenom smislu. Ono što može pomoći objašnjavanju posebno kasnijih dijelova EUS-a, kao i njegovom operacionaliziranju u dinamičkom kontekstu, jest upotreba simulacije i igara. To traži izravno usmjeravanje pozornosti prema paradigmatičnoj pozadini i modeliranju obrasca toga kako EUS izgleda sada i kako bi trebao izgledati u budućnosti. Modeliranje bi se odvijalo na tri razine: fizički okoliš; ljudski upravljano ponašanje; vrijednosti, uvjerenja i ideje.

Autori H. C. van Lastesteyn, D. Scheele i I. J. Schoonenboom bave se »Paradigmom održivosti i percepcijom environmentalnog korištenja prostora«. Koncept EUS-a igra važnu ulogu u odlučivanju o tome kako postići održivi razvoj, smatraju autori. On pretpostavlja mogućnost dobivanja nedvojbenih znanstvenih informacija za razlikovanje »održivog« od »neodrživog« razvoja. Ta sposobnost čini se vrlo obećavajućom u »pravljenju politike« (*policy-making*), posebno ako je dovoljno uvjerljiva da bi omogućila izgradnju političkog konsenzusa. EUS nije fiksan, nego dinamički koncept sa širokim, ponekad čak suprotnim, marginama u svojoj definiciji. Prema mišljenju ovih au-

tora, »održivost« se ne odnosi na krajnje definirano stanje stvari, pa bi taj koncept trebalo razmatrati kao političku vrijednost, sadržaj koje je ovisan o vremenu i prostoru te, kao što je to i s drugim vrijednostima, podložan subjektivnosti različitih interpretacija.

F. J. Dietz i J. van der Straaten u članku »Bilješka o razdjelbenim utjecajima određivanja ciljeva evnironmentalne politike« kratko opisuju nekoliko prepreka operacionalizaciji koncepta EUS-a na primjeru

kiselih kiša. Autorima se čini da se razdjelbeni aspekt environmentalne politike postavljanja ciljeva rijetko pronalazi pri razvijanju i primjeni modela korištenih za suzbijanje pojave kiselih kiša u Nizozemskoj. Autori tu navode zaprepreke operacionalizaciji koncepta EUS-a te propuštene razdjelbene utjecaje procesa environmentalne politike i postavljanja njenih ciljeva.

Branka Bjelac